

'אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת' – מפני ששניהם אומרים אותו יום בשבוע (עפ"י תוס'; רמב"ם עדות ב,ד). ויש סוברים שאפילו לא שאלו אותם על היום בשבוע – עדותם קיימת מפני שהרבה טועים בעיבורו של חדש (ע' רבנו יונה סנהדרין מא: בשם 'ש אומרים' שאם כיוונו היום בשבוע, אפילו אחד אומר בשלשה בחדש ואחד בחמשה עדותם קיימת. וכ"מ לכאורה בשו"ת הרא"ש מה, כה שמדובר כאן כשלא ציינו את היום בשבוע. וצ"ע).

'אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות – עדותן קיימת'. בזמננו שידיעת השעות אצל בני אדם לפי השעון היא ולא לפי מצב השמש ברקיע, נראה שאחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש – עדותם בטלה (תפארת ישראל).

צ"ע בזמננו, כיצד חוקרים השעה בלילה. ומצד הסברא נראה לכאורה שלא יצטרכו לנקוב שעות אלא אומרים תחילת הלילה, המשכו או סופו, והכל לפי הערכה.

דף יב

'ואי אמרת טעי איניש כולי האי, חקירות דאיזו שעה נמי עדות שאי אתה יכול להזימה היא דאמרי מטעי קטעינין?' בתוס' רבנו פרץ מבואר שהשאלה מוסכת על משנת 'אחד אומר אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות', אבל לא על מקרה רגיל כששני העדים השוו דבריהם לשעה אחת, כי באופן זה אין לתלות ששניהם טעו ואפשר להזימם כשאומרים עמנו הייתם באותה שעה שאמרתם. וכן הוא בתוס' רא"ש. הובא ברדב"ז (ח"ד כג). וכן כתב מהרלב"ח (קלח). וכתב לשמוע כן מדברי הרמב"ם. ואולם מדברי התוס' כאן אין הוכחה לכך, שיש לפרש מה שכתבו שאין תולים ששניהם טועים היינו בטעות הפכית, שזה אחר וזה הקדים (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ג טו,א).

לכאורה נראה מפשטות דברי רש"י שהשאלה היא על כל אופן. וטעם הדבר כי אף שאין לנו להניח ששני העדים טועים, זה רק כשהנידון הוא בחקירת העדות היוצאת מפהם, אבל כשאנו דנים לקיים דין הזמה הרי כל אחד מהעדים הוא נידון לעצמו, האם הוא עד זומם ודינו במיתה אם לאו, וכיון שכן הלא כל עד כשלעצמו יכול לטעון שטעה ולהיפטר בכך. וכן מדויק מלשונו הזהב של רש"י שדקדק לכתוב בלשון יחיד, דהיינו כל עד הוא נידון בפני עצמו לענין דין הזמה.

(ע"ב) ... ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט בה עצים. איתיביה רבינא רבא, אמר רבי יהודה אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר'. לפרש"י הקושיא היא מדוע נותנים לו שהות ללקט עצים, הלא יכול לדחות הביעור לאחר שש ולא יצטרך עצים לשרפו. ומשמע מזה שמותר לו מן התורה לעשות כן, ואינו צריך להשבית קודם שתגיע שעה שביעית. וכשאמרה תורה תשביתו מחצות היום, היינו שאז צריך להשבית, ולא שאז כבר יהא החמץ מושבת. ואמנם אין הנחה זו מוסכמת אצל הראשונים. [עתוס' ד"ה ניכול. ואכן הר"ן בחדושי הקשה על רש"י הלא צריך לשרוף מקודם, עד שלא תגיע שעת האיסור]. ע"ע בענין זה במובא לעיל ד. על שאלת הגמרא 'ונבדוק בשית'.

בעצם סברת רש"י, שקודם שנאסר מצוותו בשריפה ולאחר מכן בכל דבר – יש מי שכתב שלרבי יהודה מצות תשביתו קיימת רק קודם זמן האיסור, אבל לאחר מכן חובת הביעור אינו משום מצוה זו אלא כדי להינצל מאיסור (עפ"י הדין הגרז"ר בנגיס ח"ב מה,ז. וצ"ע אם כן מה מקשה הגמרא שלא ליתן זמן לליקוט עצים הלא יכול

להמתין עד שעה שביעית – הרי נמצא מבטל מצוותו אם ימתין). או בדרך זו: לאחר שהגיע שעת האיסור, והרי הוא מוזהר כל רגע בהשתיית החמץ ב'לא יראה' (כן משמע מרש"י בכמה מקומות), שוב אין ללמוד מנותר להצריך שריפה דוקא, ששונה חמץ מנותר בכך שעובר עליו בכל רגע ואין להגביל את אופן ביעורו לצורה מסוימת (עפ"י פרי החג א; שבט הלוי ח"ח קח).

יש מי שכתב שתשבייתו מתפרש בשתי פנים, על דרך הפשט הגלוי ועל דרך הדרש; לפי פשט הכתוב, המצוה היא שיהא החמץ מושבת מן הבתים, בכל דרך שהיא (כמו שפירש האבן-עזרא), והרי לפי הפשט אין מדובר על חצות יום י"ד, ד'ביום הראשון' כתיב. ואולם כפי דרשת חז"ל מתפרש הכתוב על יום י"ד, וכלפי זה דרשו מנותר להצריך שריפה דוקא. נמצא אם כן שחובת תשבייתו שקודם זמן האיסור היא בשריפה בלבד ואילו חובת תשבייתו שעל פי פשט המקרא, היא בכל דבר, וזו לא נאמרה אלא לאחר שחל האיסור (עפ"י בית ישי ב'קובץ על יד' עמ' תצה. והביא דוגמא לצורת פירוש זו, מדברי הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות ל"ת קסג).

ע"ע אבי עזרי (רביעאה) חמץ ג, יא; בית ישי כב.

– נתנו חכמים לליקוט שעה אחת, הגם שיש אדם הלוקט ברבע שעה ויש שצריך יותר משעה – תפסו חכמים שיעור שעה מפני שהיא חלק מבורר ומסוים ביום (עפ"י תרומת הדשן קסו. וע"ע במובא לעיל ד. על 'ונבדוק בשית').

'חמישית מאכל תלמידי חכמים ששית מאכל כל אדם'. במסכת שבת הגרסה הפוכה, 'חמישית מאכל כל אדם ששית מאכל ת"ח'. והיא גרסה מכוונת יותר (רש"ש).

שעות אלו נמנות משעה שקם ממטתו ולא מתחילת היום, אלא שבימיהם זמן קימה לרוב בני אדם היה בעלות השחר לכך חישובו בגמרא השעות מתחילת היום (עפ"י מגן אברהם קנו).

וכן משמע קצת מתוס' להלן קז: (ד"ה שהיה). וכן הורה למעשה בשו"ת רבי יעקב חיים [בנו של הגאון רבי יוסף חיים בעל הבא"ח] – נדפס בסו"ס ידי חיים עמ' 240.

'מכאן ואילך כזורק אבן לחמת. אמר אביי: לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה'. ומכל מקום נכון לקבוע סעודה בששית גם אם טעים מידי בצפרא, שהרי דרכם היה לאכול פת שחרית מועטת [כמו שאמרו (בסוכה כו) 'כד טעם בר בי רב ועייל לכלה'], ואף על פי כן אמרו כאן בסתם שזמן סעודת תלמידי חכמים עד חצות (עפ"י משנה ברורה קנו סק"ה. וע' בפרישה חושן משפט סו"י ה).

*

'הנה המתבונן יראה כי במצרים נשתכח מהם גופי תורה, שהיו גוי מקרב גוי, 'הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, וכן הפרו ברית מילה. אמנם הסייגים והגדרים שמרו ביתרון גדול כמו שאמר במכילתא שלא שינו שמם לא שינו לשונם, שלא גילו מסתורין יעוין שם. לא כן בגלות בבל, היו שומרים גופי תורה, אמנם הסייגים והגדרים עברו, שבניהם היו מדברים אשדודית ושינו שמם והתחתנו עם גויי הארצות, כמו שנאמר בעזרא.